

Axberg – Åby

Utredning inom fastigheten 7:1, Axbergs socken,
Örebro kommun, Örebro län, Närke

Anne Naumanen

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2015:41

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Axberg – Åby

Utredning inom fastigheten 7:1, Axbergs socken,
Örebro kommun, Örebro län, Närke

Anne Naumanen

Lst dnr 431-3172-2015

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2015 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2015:41

Författare Anne Naumanen

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Vy över det östra schaktet. Foto från nordväst av Leif Karlenby.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_150001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	6
Metod och genomförande.....	6
Resultat	7
Tolkning.....	7
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	9
Referenser	12
Administrativa uppgifter	13
Bilagor	14

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Figur 1. Karta över trakten kring Axberg med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en röd prick. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med förbättringar av befintlig avloppsanläggning avsåg fastighetsägaren att låta inrätta en ny enskild avloppsanläggning inom fastigheten Axbergs-Åby 7:1. Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning inom berörd fastighet. Fastigheten låg inom fornlämningsområdet Axberg 168:1, som utgörs av den äldre bytomten för Åby, som finns skriftligt belagd från år 1478. Lämningen är registrerad som bevakningsobjekt i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister.

Inom utredningsytan grävdes två schakt om sammanlagt 81 kvadratmeter. Utredningen resulterade i en avfallsgrop med diverse fynd av historisk art.

Inledning

Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheten Axbergs-Åby 7:1. Orsaken till ärendet var att förbättra den befintliga avloppsanläggningen samt att anlägga en ny avloppsanläggning. Den planerade avloppsanläggningen skulle anläggas inom fornlämningsområde Axberg 168:1, platsen för Åby gamla bytomt och intilliggande Axberg 168:2, ett förhistoriskt boplatsoområde. Länsstyrelsen i Örebro län beslöt att en utredning, etapp 1 och 2 skulle ske då det i området kunde förekomma lämningar från såväl förhistorisk tid som från medeltid och efterreformatorisk tid.

Undersökningsytan var 200 kvadratmeter stor och utgjordes av tomt- och åkermark. Utredningsområdet utgjordes av platsen för avloppsledningen och platsen för markbädden där avloppsledningen skulle löpa ut. Beslut i ärendet fattades av Länsstyrelsen i Örebro län (Dnr: 431-3172-2015). Arbetet utfördes den 25 juni 2015. Länsstyrelsen har bedömt utredningen som ett mindre uppdrag och står för kostnaderna för arbetet.

Bakgrund och kulturmiljö

Förutom ovan nämnda fornlämningar finns ytterligare lämningar registrerade i närområdet. Bland annat finns en yta med fossil åkermark (Axberg 10:1) söder om bytomten. Strax norr och öster om aktuellt område undersöktes i samband med utbyggnaden av riksväg 50 (dåvarande riksväg 60) undersöktes spår från stenålder och yngre bronsålder (Graner m.fl. 2001:9).

Fornlämningsbilden tillsammans med resultaten av tidigare arkeologiska åtgärder i närområdet, antyder att det kan förekomma lämningar från såväl förhistorisk tid som från medeltid eller historisk tid.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra i vilken utsträckning som det förekommer fornlämningar inom utredningsområdet.

Metod och genomförande

Utredningen kom att föregås av kart- och arkivstudier i de digitala arkiven. Den omfattade en närmare genomgång av Fornsök samt en kontroll av tidigare utredningar eller undersökningar i området. En genomgång av Skog och Historia gjordes, samt en genomgång av det digitala historiska kartmaterialet från Rikets allmänna kartverk och Lantmäteriets olika kart-arkiv. En sökning i Historiska museets fynddatabas gjordes för att hitta eventuella lösfynd påträffade i området.

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan med den omgivande fornminnesbilden samt utredningsområdets yta markerad med rött. Skala 1:10 000.

Av utredningsområdets yta om 200 kvadratmeter utredningsgrävdes omkring 40 procent av ytan, det vill säga cirka 81 kvadratmeter. Schakten grävdes skiktvis med skopbredd på 1,2 meter ner till steril nivå. När anläggningar eller lager påträffades dokumenterades de skriftligt, mättes in med en RTK-GPS och fotograferades. Efteråt bearbetades de i Intrasis och ArcGis. Även schaktens utbredning mättes in och beskrevs.

Resultat

Åby i Axbergs socken omnämns i de skriftliga källorna första gången år 1478¹. I det äldre kartmaterialet framgår att det aktuella utredningsområdet ligger i utkanten av den dåtida bytomten, inom gården betcknad med A på både Storskifteskartan från år 1808 (1) och laga skifteskartan från år 1855 (2).

Vid utredningen grävdes två schakt om sammanlagt cirka 67 löpmeter. Det övre markskiktet bestod under grässvålen av påförd sten och kulturjord innehållande diverse avfall, som var upp till 1 meter tjockt. I den östra delen gick schaktet ut i åkermark och där banades av ned till steril lera på cirka 0,5 meters djup. I väster fanns morän under påförda massor.

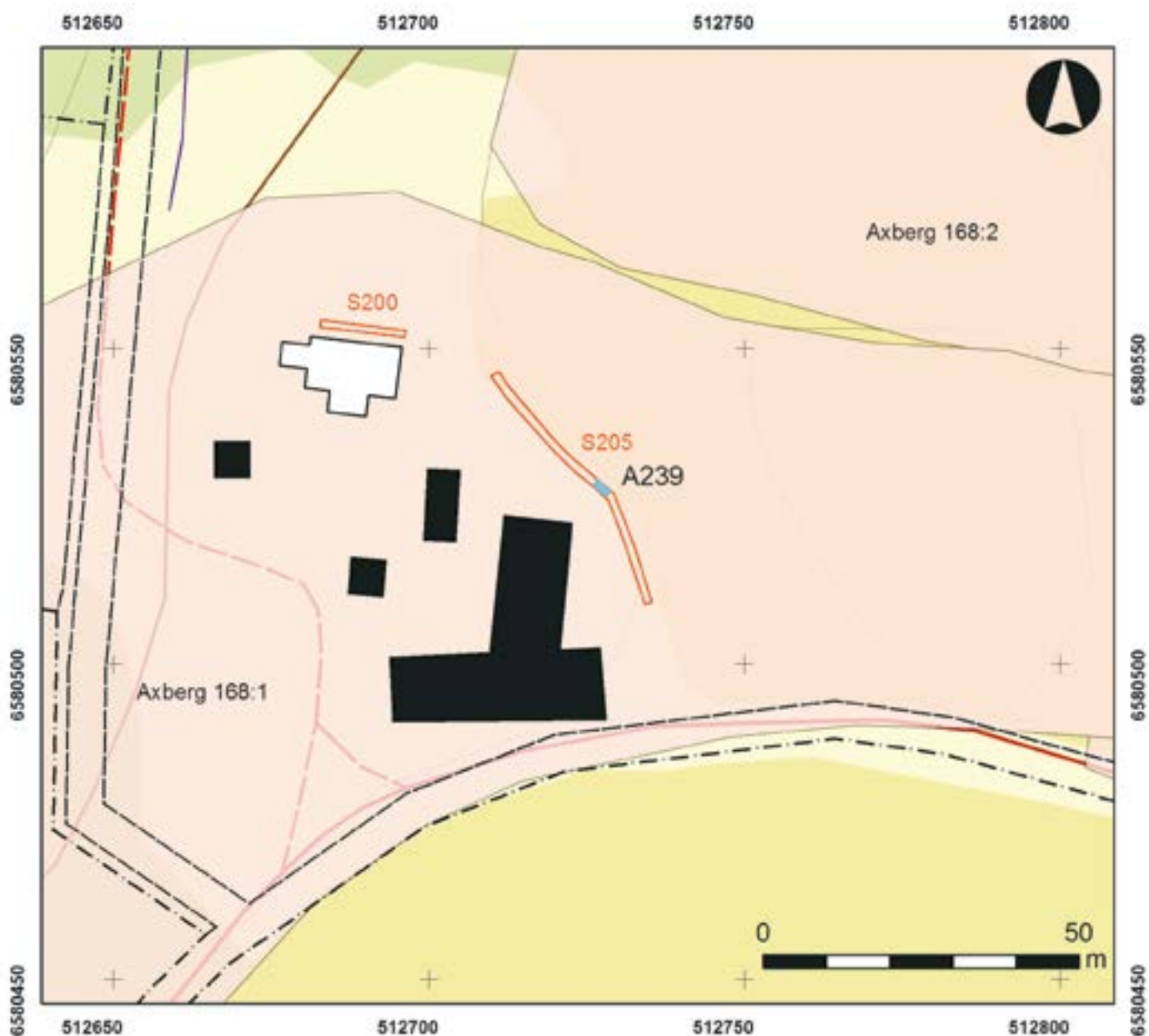
Schakt 200 innehöll ett påfört kulturlager som huvudsakligen innehöll avfall som ben, tegel, keramik och liknande föremål. Lagret var upp till 0,8 meter tjockt. Fynden tyder på att lagret förts till platsen under slutet av 1700-talet och tidigt 1800-tal.

Schakt 205 innehöll också avfallsrester, framförallt i form av en avfallsgrop (A239) som var fylld med djurben och föremål i form av bland annat keramik och kritpipsskaft. Keramiken kunde dateras till slutet av 1600-talet och början av 1700-talet.

Tolkning

Schakten grävdes i bytomtens utkant. Enligt storskifteskartan från år 1808 (1) och laga skifteskartan från år 1860 (2) kan man se att utredningsområdet var beläget i kanten av bytomten. Fyndet av en avfallsgrop samt avfallsförande lager kan relateras till områdets perifera belägenhet i förhållande till bytomten.

1 http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2tx001/325210d1/p1/0000344a.pdf

Figur 3. Schaktplan över schakten inom utredningsområdet. Skala 1:1 000.

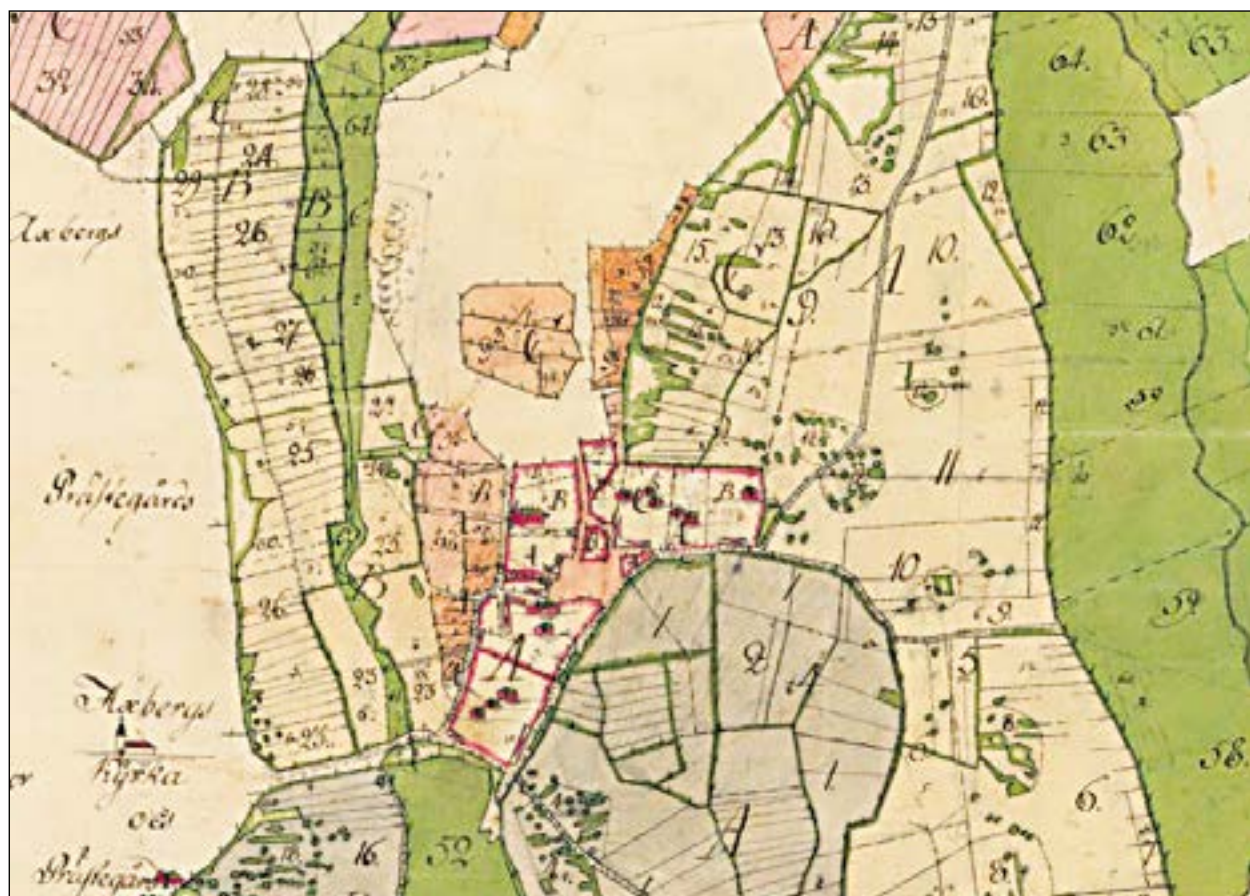

Figur 4. Vy över tomtens gräns ut mot åkern. Foto från väster av Leif Karlenby.

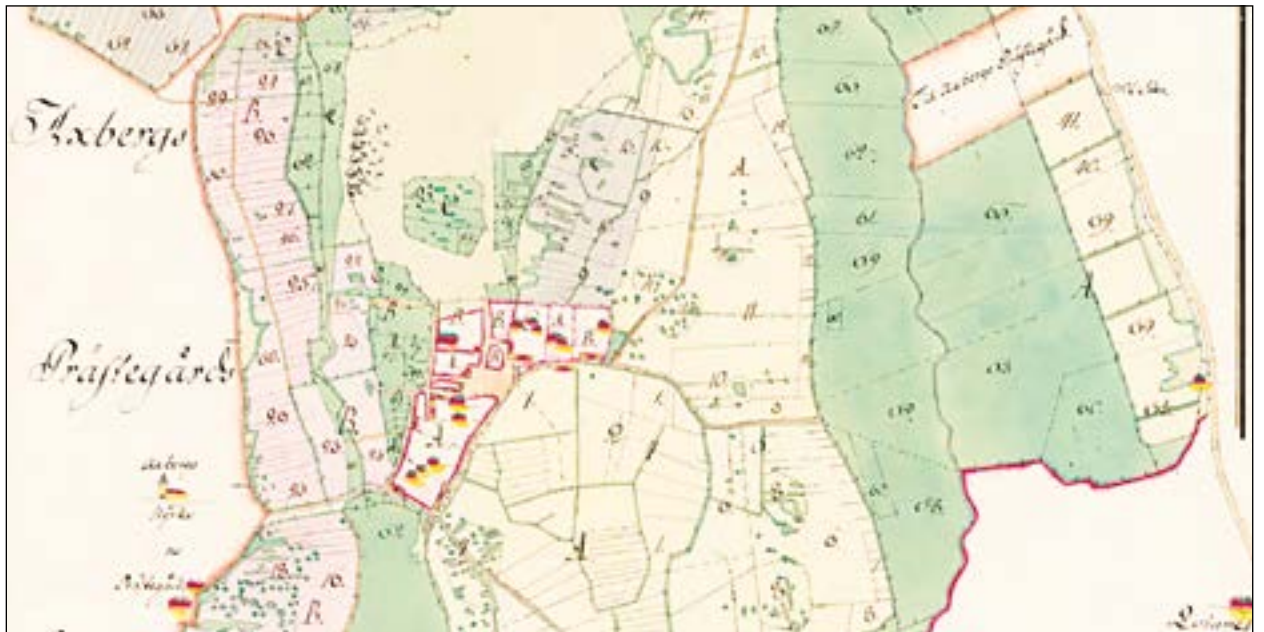
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Utredningens syfte var att klargöra i vilken utsträckning som det förekom fornlämningar inom utredningsområdet. Resultaten visar att området låg i den gamla bytomtens utkant och att lämningarna i området inte var av betydande fornlämningskaraktär.

Arkeologgruppen anser därmed att syftet i undersökningsplanen har uppfyllts.

Figur 5. Storskifteskartan från år 1808. Den aktuella fastigheten motsvaras av gård A på kartan.

Figur 6. Laga skifteskartan från år 1855. Även här motsvaras aktuell fastighet av gård A.

Referenser

Tryckta

Graner, G., Holm, J. & Hårding, B. 2001. *Boplatslämningar och skålgropssten i Åby*. Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen rapport 2001:7. Örebro.

Arkiv

Historiska kartor Lantmäteriet

- 1) Storskifte, 1808. Axberg socken, akt 18-AXB-37. Lantmäteristyrelsens arkiv.
- 2) Ägobyte, laga skifte, 1860. Axberg socken, akt 18-AXB-130. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Fornsök

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>
2015-09-03

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap Närke
Län Örebro
Kommun Örebro
Socken Axberg
Fastighet Axbergs-Åby 7:1
Fornlämningsnummer Axberg 168:1

Projektledning Leif Karlenby
Personal Ebba Knabe

Undersökningstid 2015-06-25
Exploateringsyta 200 m²
Undersökt yta 81 m², 67 löpmeter
Koordinater X 6580500 Y 512700
Koordinatsystem SWEREF 99 TM
Höjdsystem RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer
431-3172-2015

Arkeologgruppens projektnummer
2015_35

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvicare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvicare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
200	13x1,2	0,4-0,8	Överst grästorv, därunder upp till 0,8 m tjockt påfört lager med sten, kulturjord, avfall av ben, tegel och keramik (en skärva porslin 1800-tal, skafft trebensgryta).
205	54x1,2	0,2-0,8	Överst åkerjord, 0,3 m. Därunder sten och ?? och avfallsgropar (A239) med tegel, djurben och 1600-tals keramik, kritpipsskaft.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl nr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
239	Avfallsgrop	2	0,5	Avfallsgrop, 2 m i schaktets längd, bredare än schaktet. Innehöll keramik, tegel, obrända och brända ben, kritpipsskaft, kokäke och skalle.

